

CYFARFOD	PWYLLGOR GWASANAETHAU DEMOCRATIAETH
DYDDIAD	17 TACHWEDD, 2020
PWNC	DATBLYGIADAU A CHEFNOGAETH I AELODAU DROS Y CYFNOD COVID AC I'R DYFODOL.
PWRPAS	Cyflwyno diweddariad i'r aelodau o'r datblygiadau sydd wedi digwydd yn y cefndir dros y cyfnod a fu.
ARGYMHELLIAD	Gofynnir i Aelodau'r Pwyllgor: <ul style="list-style-type: none"> • ystyried os oes unrhyw gefnogaeth pellach sydd ei angen i gynorthwyo aelodau etholedig yn eu rôl • gefnogi cyfeiriad y Cyngor gyda gwe-ddarlledu a phleidleisio • Nodi eu barn am ffurf a gwedd cynnal cyfarfodydd i'r dyfodol
AWDUR	Vera Jones, Rheolwr Gwasanaeth Democratiaeth ac Iaith

BETH SYDD WEDI BOD YN DIGWYDD?

1. Daeth newid ar fyd yn sydyn iawn nol ym mis Mawrth 2020 gyda dyfodiad y cyfnod clo yn sgil argyfwng covid-19. Yn ei sgil daeth a gofynion newydd ar bawb. Mae wedi golygu gofynion newydd arnoch chi yn eich rôl fel aelodau etholedig, a ffordd newydd o weithio i chi a swyddogion y Cyngor sy'n eich cefnogi.

Aelodau etholedig.

2. Ar ddechrau'r cyfnod argyfwng bu i nifer ohonoch nodi eich bod wedi blaenoriaethu eich amser prin i gynorthwyo trigolion o fewn eich wardiau a sicrhau eu bod yn cael y gwasanaethau roeddent eu hangen.
3. Mae'r pandemig wedi bod yn her i les pawb, ac mae pob aelod wedi bod dan straen sylweddol ac yn parhau i fod dan bwysau. Mae Geraint Owen, Pennaeth Gwasanaeth Democratiaeth wedi cysylltu gyda'r holl aelodau er mwyn cynnig cefnogaeth os yw eich iechyd meddwl dan straen. Mae'n bwysig nodi hefyd fod cefnogaeth ar gael ar safle we Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ac eraill (gweler dolenni cyswllt yn **Atodiad 1**).
4. Yn ddiweddar mae'r gofynion o safbwynt eich gwaith gyda'r Cyngor hefyd wedi ail gychwyn. Er mwyn cynorthwyo aelodau gyda hynny, cynhaliwyd nifer o sesiynau hyfforddiant (sesiynau cyffredinol ac fesul pwyllgor penodol) er mwyn rhoi cyfle i aelodau ymarfer ar Teams a zoom cyn y pwyllgor ei hun. Cynhyrchwyd canllawiau ar gyfer cadeirio cyfarfodydd rhithiol a "tips" i'w cofio wrth gymryd rhan mewn cyfarfodydd rhithiol. Bu'n bleser gweld cynifer yng nghyfarfod rhithiol cyntaf y Cyngor – mae'r dechnoleg ar gael gan bob aelod i gysylltu'n rhithiol bellach.

5. Gofynnir i aelodau'r pwyllgor ystyried os oes unrhyw gefnogaeth pellach sydd ei angen i gynorthwyo aelodau etholedig yn eu rôl. Prin fu'r ymateb i nodyn y Pennaeth Gwasanaethau Democratiaeth hyd yma.

Datblygiadau yn y Cyngor.

6. Isod, rhoddir amlinelliad byr o'r prif ddatblygiadau a wnaethpwyd dros y misoedd diwethaf o safbwynt y Cyngor.
7. Blaenoriaethu adnoddau. Ar ddechrau'r cyfnod argyfwng bu'n rhaid blaenoriaethu adnoddau i ymdrin â'r argyfwng ar draws y Cyngor a olygodd peidio a darparu rhai gwasanaethau. Bu'n rhaid blaenoriaethu pa bwyllgorau fyddai'n cael eu cynnal, a gwnaethpwyd hynny mewn ymgynghoriad cyson gyda'r Grŵp Busnes. Llwyddwyd i gynnal cyfarfod o'r Cabinet yn rhithiol ym mis Ebrill 2020, gan ei recordio i'w ddarlledu i'r cyhoedd. Gwynedd oedd un o'r tri chyngor yn unig i lwyddo i gynnal cyfarfod rhithiol mor fuan yn y cyfnod clo.
8. Er mwyn cynorthwyo'r Cyngor i ymateb i'r argyfwng bu i 8 o staff y Gwasanaeth Democratiaeth ac Iaith drosglwyddo i'r tîm Gwydnwch Cymunedol, a hoffwn ddiolch iddynt am fod mor hyblyg. Mae fy niolch hefyd yn fawr i'r tîm craidd bychan oedd yn weddill a fu'n gweithio mor ddygn i ddatblygu trefniadau'r Cyngor i'n galluogi i gynnal cyfarfodydd rhithiol gyda gwasanaeth cyfieithu ar y pryd dros y cyfnod a fu.
9. Blaenoriaethwyd cyfarfodydd y Cyngor i'w cynnal mewn pedair gwedd fel a nodir yn **Atodiad 2** a bellach rydym yn cychwyn ar gwedd 4, sef cynnal holl bwyllgorau y Cyngor yn rhithiol.
10. Nodir isod grynodedb o'r prif ddatblygiadau diweddar
 - ✓ Datblygu trefniadau cyfieithu ar y pryd yn zoom a teams
 - ✓ Cynnal hyfforddiant i aelodau ac eraill sy'n cymryd rhan mewn pwyllgorau ar zoom a teams – cyfanswm o 23 o sesiynau wedi eu cynnal
 - ✓ Cynnal cyfarfod rhithiol cyntaf ym mis Ebrill, a llwyddo i gynnal pob cyfarfod rhithiol yn y ddwy iaith
 - ✓ Recordio a chyhoeddi cyfarfodydd yn y ddwy iaith – gan gyhoeddi o fewn 24 awr fel arfer
 - ✓ Cynnal 28 o bwyllgorau ffurfiol yn y cyfnod hyd ddiwedd Hydref
 - ✓ Cynnal 30 o gyfarfodydd anffurfiol gydag aelodau etholedig yn ystod yr un cyfnod
 - ✓ 98% o'r aelodau bellach wedi cymryd rhan mewn pwyllgor rhithiol
 - ✓ Datblygu sgiliau staff tîm democratiaeth a tîm cyfieithu i ddefnyddio'r ddarpariaeth newydd a hyfforddi eraill ar eu defnydd
 - ✓ Addasu trefniadau gwaith i sicrhau parhad gwasanaeth yn rhithiol

- ✓ Cyhoeddi pob hysbysiad penderfyniad ar gyfer pob penderfyniad yn y pwyllgorau sydd wedi eu cynnal dros y cyfnod yn unol â gofynion rheoliadau covid-19, sy'n ofyn newydd i'r mwyafrif o'r pwyllgorau
- ✓ Cyhoeddi cofnodion cyfarfodydd gynted ag y bo modd ar y safle we

11. Yn amlwg rydym yn parhau i fod yn dysgu gyda phob profiad sy'n dod i'n rhan ac mae meysydd penodol yr ydym angen eu datblygu ymhellach hefyd.
12. Gwe-ddarlledu yn fyw. Rydym wedi llwyddo i gynnal peilot o we-ddarllediad byw o gyfarfod rhithiol y Cabinet yn llwyddiannus. Dros yr wythnosau nesaf byddwn yn parhau i gynnal y peilot trwy we-ddarlledu cyfarfodydd y Cabinet er mwyn dysgu gwersi o'r profiad. Ein bwriad yw ceisio adfer y sefyllfa i we-ddarlledu y pwyllgorau a oedd yn cael eu gwe-ddarlledu yn flaenorol – Y Cabinet, Cyngor Llawn, pwyllgorau craffu a'r pwyllgor cynllunio. Gofynnir am gefnogaeth y pwyllgor i'r cyfeiriad.
13. Pleidleisio. Mae gofynion rheoliadau covid yn golygu fod yn rhaid cyhoeddi hysbysiad penderfyniad o gyfarfod pob pwyllgor o fewn 5 diwrnod gwaith. Yn rhan o'r hysbysiad penderfyniad mae'n rhaid cofnodi y niferoedd sydd wedi pleidleisio o blaid/yn erbyn/ wedi atal, a hynny ar draws ein holl bwyllgorau.
14. Rydym wedi treialu trefniadau i alluogi pleidleisio, wedi gwrandao ar sylwadau aelodau a swyddogion ac o ddysgu trwy brofiad rydym wedi dod i'r casgliad mai'r trefniadau isod sy'n ateb y gofynion orau ar hyn o bryd.
 - Cyfarfodydd o 10 aelod neu lai – pleidleisio trwy godi llaw rhithiol o blaid/ yn erbyn/ ymatal.
 - Cyfarfodydd o 10 aelod neu fwy – pleidleisio trwy alw enwau (roll call) a'r aelodau i ddatgan o blaid/ yn erbyn/ ymatal.
 - Cyngor Llawn – pleidlais electroneg
15. Rydym yn derbyn nad yw'r trefniadau yn berffaith, ac efallai ychydig yn rhwystredig ar adegau i aelodau etholedig, yn benodol y broses wrth alw enwau. Tra'n teimlo ychydig yn glogyrnog, mae'n ein galluogi i adrodd y bleidlais yn gywir – rhywbeth nad ydym yn hyderus ein bod yn gallu ei wneud trwy godi llaw rhithiol. Byddwn yn parhau i weithi ar ddatblygiadau a datrysiadau posib dros y cyfnod i ddod ac yn gofyn am gefnogaeth y pwyllgor i'r cyfeiriad a'r datblygiad i ddod.
16. Fframwaith Gweithredu cyfarfodydd. Fel sydd wedi ei nodi nifer o weithiau eisoes, rydym wedi dysgu a datblygu llawer dros y misoedd diwethaf, ac mae rhai o'r gwersi yn faterion i'w cadw a'u cynnal i'r tymor hwy. I'r perwyl yma mae'n bwysig ystyried ffurf a gwedd cynnal cyfarfodydd (ffurfiol ac anffurfiol) i'r dyfodol.
17. Mae swyddogion y Cyngor eisoes wedi trafod rhai o'r buddion, anfanteision a'r gwersi sydd wedi dod i'r amlwg dros y misoedd diwethaf, ac wedi bwrw ati i ddatblygu fframwaith gweithredu cyfarfodydd mewnol er mwyn sicrhau nad ydym yn colli rhai o'r buddion amlwg ac yn llithro nol i hen drefniadau yn ddifeddwl.

18. Ar yr un trywydd, bwriedir symud ymlaen i ddatblygu fframwaith o'r fath ar gyfer aelodau etholedig hefyd. Gofynnir i aelodau'r pwyllgor am eu barn am ffurf a gwedd cynnal cyfarfodydd o hyn ymlaen ar sail yr hyn sydd wedi amlygu ei hun yn ystod y misoedd a fu. Byddwn yn bwydo sylwadau'r Pwyllgor Gwasanaethau Democratiaeth i'r trafodaethau buan sydd i'w cynnal gyda'r Aelodau Cabinet.

ATODIAD 1

CEFNOGAETH IECHYD MEDDWL DEFNYDDIOL:

Gall y safleoedd canlynol fod yn ddefnyddiol:

- Mae gweithlyfr CLILC ar reoli straen a chadernid personol ar gael [yma](#).
- Canllawiau'r GIG ar straen a gorbryder [yma](#).
- [Gweminar](#) (a [sleidiau](#)) y Gymdeithas Llywodraeth Leol 'maintaining your own resilience as a councillor' – 14 Medi.
- Hefyd gan y Gymdeithas Llywodraeth Leol, [Modiwl E-ddysgu](#) 'Stress Management and Resilience'.
- Mae gan Academi Wales adnoddau am gadernid a Covid [yma](#).

Os yw aelodau'n cael eu bygwth neu eu hafloynddu efallai y bydd y canllawiau canlynol ar wefan CLILC hefyd yn ddefnyddiol:

- canllawiau diogelwch personol a cham-drin ar-lein [yma](#).
- canllawiau ymdrin â bygythiadau [yma](#).
- a "don't feed the trolls" gan y Ganolfan yn Erbyn Casineb Digidol [yma](#).

ATODIAD 2 – BLAENORIAETHU PWYLLGORAU I GYFARFOD DROS GYFNOD YR ARGYFWNG

GWEDD	AMSERLEN	PWYLLGORAU
GWEDD 1 – Blaenoriaeth dychwelyd 1	Ebrill, Mai a Mehefin 2020	<ul style="list-style-type: none"> • Cabinet • Cynllunio • Is-bwyllgor Trwyddedu • BUEGC • GwE • Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus • Grwp Busnes
GWEDD 2 – Blaenoriaeth dychwelyd 2	Gorffennaf 2020	<ul style="list-style-type: none"> • Archwilio a Llywodraethu • Pwyllgor Apelau Cyflogaeth • Pwyllgor Pensiynau
GWEDD 3 – blaenoriaeth dychwelyd 3	Pwyllgorau cyntaf ar ôl toriad yr haf Medi a Hydref 2020	<ul style="list-style-type: none"> • Cyngor Llawn • Pwyllgorau Craffu • Pwyllgor Polisi Cynllunio ar y cyd • Is-grwp trafniadaeth (BUEGC) • Fforwm Cyllideb Ysgolion • Pwyllgor Trwyddedu Canolog / Cyffredinol
GWEDD 4 – blaenoriaeth dychwelyd 4	Gynted a'i bod yn ymarferol yn sgil sefydlu'r uchod – Tachwedd 2020	<ul style="list-style-type: none"> • Pwyllgor Gwasanaethau Democratiaeth • Pwyllgor Safonau • CYSAG • Pwyllgor Iaith • Cyd-bwyllgor Ymgynghorol • Pwyllgor Ymgynghorol Harbwr Porthmadog • Pwyllgor Ymgynghorol Harbwr Pwllheli • Pwyllgor Ymgynghorol Harbwr Aberdyfi • Pwyllgor Ymgynghorol Harbwr Abermaw • Cyd bwyllgor Ymgynghorol Lleol • Cyd bwyllgor Gwastraff Gweddilliol Gog Cymru • Traeth lafant • Pwyllgor Ardal Dwyfor * • Fforwm Meirionnydd * • Fforwm Gwyrfai * • Fforwm Ogwen * • Cynhadledd Rheilffordd y Cambrian

* Mae sesiynau fesul Aelod Cabinet i holl aelodau'r Cyngor i dderbyn diweddariad o'r datblygiadau sydd wedi bod dros gyfnod yr argyfwng a holi unrhyw gwestiynau wedi eu trefnu yn lle'r fforymau ardal. Mae 9 sesiwn wedi eu trefnu ar gyfer mis Tachwedd.